HÁNYAN MENTEK A KÁRPÁTOKON KÍVÜLRE S HOGY SZAPORODTAK OTT A MAGYAROK?

Különösképen érdekelheti az olvasót, hogy mikép fest a magyarok Kárpátokon kívülre jutása és sorsának kinti alakulása – statisztikai adatokban feltüntetve.

A középkorban kitelepült hódító magyarságról természetesen nincsen számadatunk. Későbbi adatok alapján meg lehetne ugyan becsülni, de ez merész és igen bizonytalan próbálkozás volna. Annyit mondhatunk csak az egyes csoportok eloláhosodásából és megmaradásából, meg a magyar eredetű földrajzi nevek számából ítélve, hogy a legnagyobb tömegben Moldva felé húzódott ki a magyarság s a Szörénységben nagyobb számú volt, mint Havaselve északkeleti csücskén.

Az újkorból aránylag bőven vannak adataink. Óvatosan és kritikával kell azonban ezeket fogadnunk, mert legnagyobbrészük becslés s ezért eredményeik nagyon ingadozóak. Különösképen áll ez a Havaselve felé kivándorlók adataira. Ezek a kivándorlók a legkülönbözőbb helyeken szóródtak szét s számontartásuk, amint erről majd szólunk, szinte lehetetlen. Ha mégis számokat közlünk róluk, csupán hozzávetőlegesek azok. Moldvában már egy elég biztos támpontunk van a magyarság számának a megállapítására. Tudjuk, hogy az itteni magyarok szinte teljes egészükben katolikusok s a katolikusok is leginkább magyarok, hiszen a két foga-

lom, a »katolikus« és a »magyar« egyet jelent itt. A katolikusokról szóló adatokat tehát nyugodtan hasznosíthatjuk a magyarok számának a megállapításában. S tekintve, hogy a moldvai katolikusokról mintegy 300 éve készülnek kimutatások, a moldvai magyarság fejlődését, gyarapodását egy elég jelentős időn keresztül meg tudjuk figyelni. Legbiztosabbak a bukovinai székelyek statisztikai adatai. A telepítő osztrákok nemcsak a lélekszámukat jegyezték fel falvaik megalapításakor, hanem állataik számát s egyéb vagyoni adataikat is. Csupán róluk készültek összeírások úgy, mint magyarokról s ezek alapján mindmáig követhetjük e kis népcsoport hallatlan nagyarányú számbeli fejlődését.

1. Hogy a moldvai magyarság legrégibb megállapítható számát megkaphassuk, az első értesítések közül a legrészletesebbet s a legmegbízhatóbbat vizsgáljuk meg, Bandinus jelentését az 1646-iki állapotra vonatkozólag. Bandinus a helységek leírásában megadja azok katolikusainak lélekszámát, néhol a házak (családok) számát is. Azoknak a helységeknek pedig, amelyeknek katolikusai fogyóban voltak, vagy teljesen kipusztultak, több-kevesebb pontossággal a »hajdani« kat. lakosságról is értesít. Jelentéséből (3) a következő táblázatot lehet összeállítani:

Sorszám	A Bandinus által leirt kath. Helység neve	Ház-(család-) szám	Lélekszám	Bandinus értesítései az elpusztult vagy fogyó kath. helységek egykori kath. lakosságáról. (h. = ház = család, l. = lélek)
1	Husz		682	
2	Husz melletti falu a Pruthnál		–	12 h. 60 l.
3	Vászló	4	16	több mint 300 h.
4	Barlád	30	150	
5	Galac	12	70	
6	Takucs		–	több mint 200 h.
7	Bogdána	6	18	csupán magyar volt

Sorszám	A Bandinus által leirt kath. helység neve	Ház-(család) szám	Lélekszám	Bandinus értesítései az elpusztult vagy fogyó kath. helységek egykori kath. lakosságáról. (h. = ház = család, l. = lélek)
8	Sztánfalva		150	
9	Mánfalva	8	48	magyar volt
10	Godzafalva	14	69	
11	Völcsök	12	57	
12	Ujfalu		49	
13	Tatros	30	125	magyar volt
14	Lukácsfalva	15	86	több mint 100 h.
15	Alfalu		–	magyarok hires faluja volt
16	Szalonca	35	175	
17	Forrófalva		400	
18	Paskáni	6	30	kezdetben csak magyarok lakták
19	Bogdánfalva		55	
20	Hidegkut	12	58	
21	Terebes	25	155	
22	Bákó		680	„csak” 680.
23	Karácsonykő	3	16	csupa magyar volt
24	Román	6	36	több mint 300 h. 800 l. magyar és szász
25	Tamásfalva		70	
26	Dsidafalva		173	
27	Domafalva		389	
28	Szabófalva		300	
29	Lökösfalva		40	
30	Steckófalva		160	
31	Nemc		94	csak szászok, ezrekben számlálták
32	Gyula		–	
33	Baja		256	több mint 1000 h. 6000 l. szász /és magyar/
34	Szucsava		25	a 25 nyelvét már elfelejtette. Régen csupa szászok magyarokkal és olaszokkal 8000-en.
35	Szeredvásár		–	a kath. nép átpártolt a románokhoz
36	Herló	5	19	több mint 500 h.
37	Kutnár		276	szász és magy., utóbbiak többen
38	Szeráta		40	
39	Amadzsej		99	
40	Sztrunga		11	
41	Jászvásár		300	több mint 1000
42	Csöbörcsök		200	
	Összesen	(1020)	5577	(25–30000 ?)

A 42 helységben tehát 5577 kat. élt Moldvában 1646-ban. A családok számát a táblázat szerint nem összegezhettük, mert nem mindenütt tüntette fel az érsek, de külön megemlítette, hogy 1020 családot talált. Egy-egy ezek szerint 5–6 főből állt átlagosan, s ezt a megjelölt párhuzamos család- s lélekszám adatok is igazolják.

A fenti számból, hogy fedje a magyarokat, le kellene vonni az idegeneket, mert, ha kevesen is, szászok és lengyelek is voltak a katolikusok között. Hozzá kéne adnunk viszont azoknak a magyar falvaknak a lakóit, amelyeket Bandinus nem látogatott meg, amint erről már szóltunk s így nem közölt adatokat róluk. A levonandók és hozzáadandók száma azonban egyaránt ismeretlen. Ezért, hangsúlyozva a szám körülbelüli értékét, 5–6000 körülinek kell mondanunk a Bandinus-korabeli moldvai magyarságot. Legerőteljesebb volt ez Románvásár vidékén, ahol egy faluban sem fogyott. A Nastase-féle csoportokban egyébként (1. a 4. sz. térképet) így oszlott meg:

1. Sós-tázlói csoport 261
2. Tatrosi 516
3. Bákó vidéki 1378 (Bákó nélkül 698)
4. Románvásár vidéki 1168 (Románv. nélkül 1132)
5. Herló-Kutnári 445

Az összeírt katolikusoknak 10 papjuk volt (5 magyar, 3 olasz misszionárius, 1 lengyel, 1 szász) és 30 diákjuk. Pusztulásuk és elasszimilálódásuk előrehaladott állapotában is többségben voltak tehát még a magyar papok, ami pedig a »hajdant« illeti, mint tudjuk', csupa magyar papokról való jóemlékezéssel volt teli a nép emlékezete.

Bandinusnak a fogyó helységek hajdani lakosságáról leírt értesítései alapján számítást végeztem visszafelé. A házak, azaz családok számát megötszöröztem, amely helységeknél pedig ez nincs megadva, a Bandinus korabeli népességet megkétszereztem. A nem fogyó helységeknek – feltéve optimistán, hogy köz-

ben megduplázódtak – a felét vettem. Ilyen számítással kb. 25–30.000 katolikus lélek lakta, Bandinus idejéből tekintve hajdan, egy-két emberöltővel előbb, talán a XVI. század eleje körül Moldvát s ebből, tekintve, hogy a szászok nagy számban mutatkoztak, 20–25.000 lehetett magyar. Ennek a számnak a valószínűségét emeli az, hogy 1597-ben a látogató Querini püspök 1691 családról s 10.704 lélekről tett jelentést s még előbb, 1588-ban, egy moldvai államférfi, Brutti Bertalan szerint 15.000 volt a katolikusok száma Moldvában. (Auner, 122: 24. és 21. o.). A számok tehát igazolják a nagymérvű fogyást, amit Bandinus megállapított s lehetővé teszik a 20 és 30 ezer közötti egykori magyarság feltételezését.

Ennek a számnak azonban csak akkor volna igazi értéke, ha tudnánk mihez arányítani. Ha tudnánk elsősorban azt, hogy mennyi volt Moldva összes lakossága abban az időben. A magyarságot általában tekintélyesebb számúnak szokták gondolni Moldva megalapítása idején, mint az oláhságot. Mégsem hihető, hogy az a kimutatás, melyet Sánta Péter vajda 1591-ben készített s mely szerint 47.167 lakója volt Moldvának (Domokos, 224: 296. o.) – s ebből tehát kb. 15.000 volt katolikus –, Moldva egész területére vonatkoznék. Elekes szerint a románok félmilliónak állítják mindkét vajdaságuk lakosságát a középkor végén, de erre sincs semmi alap (241: 371. o.). Akárhol is ingadozott azonban az oláhság száma a félszáz és az ötszázezer között, tény, hogy az aránylag csekély mennyiségű magyarság is jelentős részt képviselt Moldva lakosságában.

Nem tartjuk fontosnak, hogy az összes ezután következő számadatokat közöljük a moldvai magyarokról, melyek leginkább csak ingadozó becslések s mintegy száz éven keresztül stagnálónak, 5000 körülinek jelölik meg azt. Domokos összeszedte őket egy cikkben: szinte mindegyikük hiányos, ezért csak érdekesek, de nem használhatók (224). Részint az adatok hiányos-

sága az oka annak, hogy a moldvai magyarságot jó sokáig nem látjuk szaporodónak. Meg a járványok s a háborús pusztítások, melyekről nem egy látogató püspök beszámolt.

Ha egy századon keresztül nem is használhatók a moldvai magyarságra vonatkozó adatok, megnyugtató, hogy Bandinus elég biztos támpontot nyujtott s ebből moldvai népünk törzsének nemcsak azelőtti száma kombinálható meg, hanem esetleg a későbbi is. Nagyobb nehézséget okoz már az idők folyamán kijutott vallási és politikai üldözöttek és kivándorlók számának a megállapítása. Ezek a jövevények eloszlottak az ősi magyar lakosság között, melynek számbeli növekedését ezért nem tudjuk, milyen mértékben kell természetes szaporulatnak és újabb eredetű magyarok belekeveredésének tulajdonítanunk.

Akinek jó a fantáziája, az vissza tud esetleg következtetni a kimenekült husziták számára abból, hogy egy 1571-iki levél szerint Thabuk Mihály tatrosi plébános állítólag mintegy 2000-et térített vissza belőlük a katolikus egyházba, mint olvastuk.

A kuruc bujdosókról is olvastunk egy számot: Sztojcsinban 1743-ban háromszázan voltak. Az emigráltakat számszerint általában alig vehetjük tekintetbe.

A székely kivándorlókra részint ismert telepeikből tudunk következtetni, részint a moldvai magyarság számának nagy, természetes gyarapodásból nem magyarázható növekedéséből. A XVIII. század derekán kivándorlóknak, ismert telepedési helyeikből ítélve, tekintélyes része, talán majdnem a fele, ment át Bukovinába. Az átköltözők számát pontosan tudjuk: 2687 s e szerint mintegy 6–7000-re tehetjük a Mária-Terézia-korabeli székely kivándorlók számát. Ez a szám ma nem nagy s az olvasó szemünkre vetheti, hogy mégis oly sötéten s részletesen ábrázoltuk a 200, 180 év előtti kivándorlásokat. Igaz, elsősorban a kirobbanó s akkor elsőnek és legtisztábban látszó társadalmi bajok megláttatására tettük ezt s nem a mennyiségbeli veszte-

ség miatt, mely azokkal járt. Mégis, a veszteség is igen jelentős volt – akkor, amit a következőkből láthatunk: a kivándorlók főleg a kat. Csíkból kerültek ki, mert reformátusok elvétve akadtak csak köztük. Csík népességéről pedig olvastuk már, hogy az 1717–19-iki éhinségben és pestisben felerészben elpusztult: a kereken 25.000-ből 11.343 halt meg s csak 14.438 maradt élve. Egy negyedszázad előtti, 1694-iki tatárbetörés alkalmával meg állítólag 7000 rabot ejtettek Csíkban a tatárok (Nagy, 154: 73. o.). Ha meggondoljuk, hogy e két nagyméretű vércsapolás után kb. 40 év múlva a 6–7000 kivándorló újra főleg csíki volt, könnyen megérthetjük, hogy milyen nagy veszedelmet, pusztulást, veszteséget jelentett már akkor a székely kivándorlás.

A kivándorló székelyek száma a mult század elejéig a moldvai katolikusságnak a XVIII. század közepétől nagy mértékben növekedő számában rejtőzködik s ezt a csak lassú gyarapodásról szóló adatokkal együtt, táblázatban mutatjuk be:

Évszám	Az adat közlője	A kath. lakosság száma	Forrás
1744	Jezierski R. Szaniszló bákói püspök	5.500	Auner 122: 48. o.
1766	Zöld jelentéséből következtetve	kb. 9.000	„ „ 56. o.
1773	Saint-Priest francia követ	kb. 12–15.000	„ „ 58. o.
1779	Martinotti József missziói prefektus	15.000	„ „ „. o.
1807	Hammer konzul	21.307	„ „ 65. o.
1814	Berardi prefektus	23.331	„ „ 67. o.
1822	Raab konzul	kb. 40.000	„ „ 72. o.
1830	Lippa konzul	kb. 50.000 (tulzott)	„ „ „.
1842	Petrás Ince	kb. 57.000 (tulzott)	Petrás 35: 14. o.
1851	A jászvásári ppség hivatalos schematismusa	45.752	Domokos 224: 303. o.
1868		56.345	Imets 54: 101. o.
1874		58.809	Domokos 224: 303. o.
1902		64.601	Auner 122: 79. o.

A századfordulón tehát, levonva a katolikusok számából a kevés idegen származásút, mintegy 60.000 magyar élt már Moldvában. Ennyit vett fel Weigand is, akinek adatai figyelemreméltóak, mert néprajzi jellege és nyelvhasználata szempontjából is felosztotta moldvai népünket (98):

csángó			
(ősi magyarság)	45.000	magyarul beszél még	18.000
székely (bevándorlók)	13.000	„ „ „	12.000
egyéb magyar __	2.000	„ „ „	_____
Összesen:	60.100	„ „ „	30.000

Ahelyett, hogy törődnénk a századforduló óta sok cikkben, ismertetésben feltünt, légből kapott becslésekkel, Domokos számításait közöljük, 1930-ra vonatkozólag. 90.660 kat. élt ekkor Moldvában s ebből kb. 85.000-et lehet magyar származásúnak vennünk. A még magyarul beszélőket, Weigand után úgy látszik, egy kicsit optimistán, 55.000-ben állapította meg Domokos (195: 181–2. o.).

Ezek a számok körülbelül a mai állapotra is érvényesek lehetnek. A vallásukban is elrománosodott magyarokkal együtt joggal fel lehetne duzzasztani a 85.000-et 100.000-re, sőt 125.000-re is (ilyen számokat szoktak mondani kereken a moldvai magyarságról), de az orthodox románokká lett magyaroknak a felkutatására, megtalálására megszünt minden lehetőség.

2. Különös büszkeséggel követhetjük végig a Bukovinába telepített székelység adatait, amelyeket Oberding szedett össze (227) s mi csak utána ismételünk.

1786-ban, a telepítések befejezésekor 2.687 székely élt Bukovinában. 1824-ben már, Kiss Károly hadnagy értesítése szerint (26) 5449-ben voltak, tehát egy emberélet alatt megduplázódtak. Gegő 1838-ban 7–8000-re becsülte őket, hallomás után, egy kicsit túlzottan (31: 117. o.). 1866-ban a nagyváradi piacon már 10.000-nek

állították magukat árut szállító bukovinai fuvarosok az érdeklődő Krisárnak (51). Az 1880-iki osztrák népszámlálás, pontosan, 9.887-ben állapította meg számukat. Annak ellenére érték el a nyolc-tízgyermekes családok ezt a számot, hogy »1845 és 1846, valamint 1866-ban a kolera tizedelte meg a lakosságot, 1846 és 1865-ben pedig éhinség pusztított«. A nyolcvanas évektől kezdve járványok, visszatelepítések és kivándorlások apasztották a bukovinaiakat. Az 1883-iki magyarországi visszatelepítés, melyről még szólunk, 4000 embert hozott be belőlük az országba. 1886-ban súlyos járvány, a difteritisz szedte közülük a gyerekeket, három éven át mintegy 1000–1200-at. 1888-tól 1910-ig a magyar földművelésügyi minisztérium mintegy 6500–7000 lelket telepített haza falvaikból. Az amerikai kivándorlások kb. 1000 embert mozgattak meg belőlük. E nagy megcsapolások sem törték meg a nagy szaporodás erejét. 1900-ban 10.248-an, 1910-ben 11.860-an, 1920-ban 13.827-en, 1930-ban 15.650-en voltak, ma mintegy 16.000-en élnek a székelyek Bukovinában. Oberding becslése szerint a Magyarországba és Amerikába elszármazottakkal együtt 32.000 fő körül mozoghat már számuk (227: 195–204. o.).

Meg tudjuk-e vajjon kellőképen jutalmazni ezt a másfél század alatt megtizenkétszereződött derék népünket azért a szép példáért, melyet egészséges szaporodásával a fajtánk elé állított?

3. Oláhország felől, Szerénységben és az egykori Săcueni vármegye területén, mint mondottuk, teljesen elasszimilálódtak a magyarok. A később s máig is itt feltűnők nem utódjai a középkoriaknak, hanem egészen más eredetűek: mintegy másfél század alatt folyton gyűlő kivándorlók.

A középkoriak végső elmerülésének még tanui lehetünk. Azokban a városokban, amelyekben magyar

ferences kolostorok működtek, volt még pár száz magyar az újkor elején: Tergovistyében 130, Hosszúmezőn 250 s Râmnic- Vâlceaban 180 magyart jegyzett fel Arsengo püspök 1581-ben (Auner, 122: 22. o.). 1640-ben azonban már csak Hosszúmezőn talált 500 magyar lelket szászokkal keverten Baksics püspök s Tergovistyében egy magyar kapitányt (2). Ezzel nyoma is vesz a régi keletű magyarságnak. A legközelebb feltűnő adat már újabb eredetű magyarokat takar: Bukarestben 1804-ben 194 osztrák alattvaló élt (Auner, 122: 58. o.) s e 194-ben kell keresnünk az első oláhországi magyar kivándorlókat.

Az elsőket nagy számban követték újak, mindvégig, mindmáig. Ürmösy 1844-iki feljegyzéseit összegezve, 12.000 volt már a magyar a század derekán Oláhországban s 14.000 az elolláhosodott magyar (36). (Az utóbbi számban részben valószínűleg a XVII., XVIII, századi magyar eredetű sloboziák népét kell látnunk.) Sükei, az akkori bukaresti pap, megcáfolta ugyan Ürmösyt s csak 3000-nek állította a magyart Oláhországban (37), de Ürmösy értesítése a valószínűbb. Gegő ugyanis már 1838-ban 5000 oláhországi magyarról adott számot (31: 115. o.) s nem sokkal később 1862-ben pedig azt állította Tasnádi Imets, hogy a Duna-fejedelemségekben 80.000 felé jár a magyar. A kivándorlás mértékére jellemző volt, hogy egy évben »csupán Csík- és Háromszékből 10.000-nyi székely költözött be Moldva- és Oláhországba« (49).

Ha nem akarunk eltévedni a számokban, figyelmeztetnünk kell a mult századi statisztikák természetére. »Magyaron« a magyar állampolgárt értik, a »magyarországit« s közötte számos nem magyar is volt: a Kárpátokon legeltető, Romániában telelő román pásztorság (kb. 60–75%) s kevés szászság is (kb 5%). Az adatoknak tehát kb. a 20%-ában szabad csak magyart látnunk, amint ezt a századfordulói hivatalos statisztika is bizonyítja. Ezt tudva, a Tusnádi-féle 80.000-es

adatból csak mintegy 15–20.000-et tarthatunk magyarnak Romániában a Bach-korszak idején. (Nem számítva persze az emigránsokat, akik csapatokban menekültek ki s a Napoleon-féle terv szerint mintegy 1–2000 főből álló légióval akartak Románia felől Erdélybe támadni.)

Egy 1870-es statisztika szerint 15.867 erdélyi tartózkodott Romániában s ebből mintegy 6000-et vehetünk magyarnak (Hintz, 59 : 32–43. o.). Hivatalos becslés szerint 1880–90-ig kb. 50.000, 1890–1900-ig pedig mintegy 20.000 ember vándorolt ki a szomszédba (84: 104. o.). Megérthetjük e nagyarányú népmozgalomból, mely legélénkebb a vámháború és erdőtagosítás idején volt, 1880–90 között, hogy a századfordulón a tusnádi székely kongresszuson negyedmillióra túlozták a csángókkal együtt a székely kivándorlók számát (Simon, 104: 149. o.). Bár cáfolni épúgy nem lehet a romániai magyarokkal kapcsolatban emlegetett számokat, mint bizonyítani, valószínűbbnek tarthatjuk Sebestyén Ede számításait: Colesco román statisztikus szerint a századfordulón 5.489.296 román, 104.108 osztrák-magyar állampolgár s 22.072 román protektorátus alatt élő polgár élt Romániában. A két utóbbi számból nyugodtan 120.000-re kerekíthetjük az osztrák-magyar honosokat s ebből 80.000 volt kb. magyar, a csángókkal együtt pedig az egész Romániában mintegy 150.000. Ime, itt a kivándorlási adatok megbízhatatlansága: két egykorú becslésben, a tusnádi kongresszusában és Sebestyénében 100.000-es különbség van.

Arról, hogy a Romániában élt székelyek számát még csak megközelítően pontosan is megállapíthassuk, le is kell mondanunk. Meg kell elégednünk, azzal, hogy 1899–1913 között hivatalos statisztika készült a kivándorlókról s ez legalább a veszteségekről tudósít, ha a romániai magyarság számának a megállapításához nem is tud hozzásegíteni (84: 83–90. o):

Kivándorolt Romániába 1899–1913	lélek	10.000-re esett	a természetes szaporulat %-a	Visszavándorolt lélek 1899–1913	10.000-re esett	a kivándorlók %-a
Magyarországból	102.378	3.4	3.0%	15.646	0.6	15.4%
(Ebből Erdély	87.838	22.7	23.0%	13.937	3.6	15.8%
Csík	2.829	13.7	10.6%	190	0.9	6.9%
Háromszék	4.476	20.8	21.5%	685	3.2	15.4%
Udvarhely)	3.837	21.0	22.9%	424	2.3	10.9%

A magyar kivándorlókat külön csak 1901–13-ig jegyezték fel.

Magyar kivándorlók 1901–13	Lélek	Évi átlag	a kivándorlók %-a
Magyarországból	17.366	1.336	19.4%
(Ebből Erdély	14.803	1.139	19.2%
Csík	2.292	176	95.7%
Háromszék	3.000	231	90.3%
Udvarhely)	2.981	230	82.6%

Nemzetiségük szerint csak 1911–13 között figyelték a- kivándorlókat:

Kivándorlók 1911–13.	Románok		Németek		Magyarok
	Lélek	%	Lélek	%	%
Magyarországból	16.509	76.6%	1.738	8.1%	14.3%
Ebből Erdély	15.119	79.2%	1.258	6.6%	14.1%

A fenti adatok szerint tehát, a század elején, amikor évenként egy kisebb magyar falu népét vesztettük el Románia felé, 95–100.000-re szaporodott fel a magyarok száma a szomszédországban.

Hogy ez a szám mennyire gyarapodott meg a világháború után, arra csak találgatások vannak. Volt idő, amikor Bukarestben 100.000-es tömegben verődött össze a munkakereső magyarság s mi fanyar büszkélkedéssel állapíthattuk meg itthon, hogy Bukarest a har-

madik legnagyobb magyar város Budapest és Szeged után. Pontosan számbavenni azonban nem lehetett a »harmadik magyar város« elszéledő, meghúzódó, munkás magyarjait s méginkább nem a Romániában másutt megbújó magyarokat. Hogy miért nem – beszéljenek erről a legilletékesebbek, regáti magyar papok, akik megpróbálták a számbavételt s közöltek is hozzávetőleges adatokat a magyarokról (Oberding 230: 46–7. o.):

Szigethy Béla „A regáti misszió" c. munkájában („Szórványainkról" a Kiáltó Szó kiadása, Kolozsvár, 1935, 53. old.) a munténiai, olténiai és dobrudzsai róm. kat. magyarság számát 60–65 ezer főre teszi. Az 1934. évi református egyházi statisztika szerint pedig a nyilvántartott református hívek száma 51 ezer fő volt. Az evangélikusok és unitáriusok 10 ezer főt tennének ki. A magyarság száma tehát e területen 125 ezer fő körül mozogna az egyházi statisztikák szerint. Az egyházi statisztikák azonban nem vehetők alapul, mert a Regátban élő magyarságnak csak egy része véteti fel magát nyilvántartásokba, nagyobb része távol él az egyháztól. Nagy Sándor: „A regáti kérdés" c. munkájában rámutat a számbavétel nehézségére. Nyolc-tíz kisebb-nagyobb csoporttól eltekintve – írja – a régi királyság magyarsága a legteljesebb szétszórtságban él. „Egy tekintélyes szervezetnek éveket és hatalmas pénzösszeget igénylő munkájára volna szükség egy valamennyire is teljes népi kataszter összeállításához, még akkor is, ha ez minden külső (hatósági) gátlás nélkül végezhetné munkáját, ha az állandó fluktuálás okozta nehézségeket is ki tudná küszöbölni s végül, ha népünk minden magyar-számbavétellel szemben tanusított aggodalmát, tartózkodását és ellenszegülését is le tudná győzni. A számbavétel eredménye attól is függ, hogy magyar mivoltunknak milyen ismérveit tartjuk szem előtt, az elidegenedés lejtőjén meddig megyünk utána nemzet-testvéreinknek, milyen céllal végezzük ezen számbavételt és hogy milyen külső erőt s belső értékeket tudunk felmutatni azoknak, akiket magunk közé akarunk számlálni. A magunk részéről, hogy senki nagyítással ne gyanusítson, még a regáti magyarság lélekszámának háború utáni megsokszorozódását sem kívánjuk kihangsúlyozni, hanem megmaradunk a már 1902-ben megállapított 250.000 léleknyi regáti magyarság mellett. De viszont ha valaki ezt a számot félmillióra emeli, azt sem tudnók megcáfolni és nem mernénk meghazudtolni". (Nagy Sándor: A regáti kérdés. „Egyházi Ujság". Bukarest, 1932. évf., 8. szám).

A 125 és 500 között ingadozó becslésekből a kerek 200.000-es számot szokták a legvalószínűbbnek tartani. Ennyi volt tehát az utóbbi esztendőkben a városlakó, gyökértelen, munkás magyar a Regátban. Ha ehhez hozzáadjuk a 100.000-nyi moldvai és bukovinai falulakó csángóságot, 300.000-ben állapíthatjuk meg a Kárpátokon kívül élő magyarság számát a legutóbbi időben.

Ez a nagytömegű magyarság egyenlő a székelység felével. Két vármegyét tiszta magyar lakossággal tudna megtölteni. Ha ez a két vármegye például Beszterce-Naszód és Szolnok-Doboka lehetne – nos, ebben ma mindenki meg tudja mérni veszteségünk nagyságát s meg tudja érteni bűnünket, mellyel elveszésre ítéltük kintrekedt és kivándorló népünket, ahelyett, hogy Erdély belseje felé irányítottuk volna.